

בכור פטר רחם ובכור עדר

דף 90. אות יד. במכילתא: שומע אני כל זכר שיולד בין שהוא פותח רחם בין שאינו פותח רחם יהיה בכור. צריך ביאור היאך ס"ד כן שיהיו כל הזכרים נקראים בכורים. ונראה לי שהמכלתא כאן באה להוציא משיטת הקראים שהוזכרה בפסיקתא זוטרתי שיש גם בכור עדר, וי"ל בפ' ראה: ואומר כאן כל הבכור אשר יולד (דברים ראה) וטעו האומרים, כי הוא בכור עדר ולא בכור פטר רחם, ודעתם נטתה לומר כך, לפי שאמר הכתוב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה, אי אפשר לומר שהוא פטר רחם, שכבר ידענו שהוא לכהנים. וטעו ולא אמרו כלום ולא ידעו מה אמרו, כי פרשה זו שהיא במשנה תורה עונה על קדש לי כל בכור (שמות ג, יא), ולשם הקיש בכור אדם לבכור בהמה, מה בכור אדם פטר רחם אף בכור בהמה פטר רחם. ועוד כי עיקר

המעשה לא היה במצרים אלא בבכורי פטר רחם, כי בכור עדר במצרים לא לקו. מזה למדנו שמה שאמר הכתוב כל הבכור אשר יולד, המיוחד הוא, שהוא פטר רחם, שאין לו זכר לבכור עדר בתורה.

בלקח טוב נגר שיטת הקראים
 ושיטת הקראים יסודה בס' המצות לענן דף 142. ומובא גם באע"ז דברים יב, יז: והמכחישים אמרו כי הם שנים בכורים, האחד בכור פטר רחם והשני בכור עדר. ואין צורך להשיב על הבליהם. ויש להתפלא איך שיטה זו נכנסה גם לפירושי הראשונים ולא ידעו שיסודה ממקור זר. בפ' התוס' הדר זקנים פ' ראה: ואכלת לפני ה' א' וגו' בכורות בקרך, מקשים והלא אין בכור נאכל אלא לכהנים. וי"ל שאז היו מפרישין שני בכורות האחד ראשון לפטר רחם

מפרישין היו ממנו שני ולדות, הראשון של בהמה הבכור לכהן, והשני להם, ודרכן של ישראל לאכול בירושלים את שלהן, כעין מעשר שני. ד"א בנקבות בכורות הכתוב מדבר ודרכן של ישראל לאכלן בירושלים. ובירושלמי פלוגתא מהני חרי לישנא. החזקוני הביא גם מנהג על הפרשת בכורות נקבות ומיחס הדברים לפלוגתא בירושלמי. וזה תימה גדולה שלא הרגיש שאין לזה שום מקור בחז"ל וזהו נגד המסורה המקובלת. ושורש הדברים הוא מהמכחישים את התורה שבעל פה.

ועל פי כל הנ"ל יש לבאר שהמכילתא באה להוציא משיטות אלו שלא נאמר כל זכר שיולד כלומר ראשון בעדר הוא בכור, כלישנא דקרא כל הבכור אשר יולד בבקרך בין שפטר רחם או לא לכן צריך לימוד עד שיהא זכר ושפטר רחם.

והוא אסור לזרים, והשני ראשון לנולדים מן העדר והוא מותר לזרים והוא שיסד הפייט: באמת יהגה חכי פטר שור וחמור בכורי רפתיד. ובפירוש הר"י מוינה: וי"ל שהיו נוהגין גם להפריש הנולד תחילה בעדרו כמו בכורים (ופירוש) [בפירות] ואותו היה נאכל לבעלים. וי"מ שהיו מפרישים גם החשוב שבעדרו ולא בכור ממש ובכור הוא לשון חשיבות כמו גם אני בכור אתנהו. ובסגנון זה באמרי נועם שם. שרגילין היו ישראל להפריש ב' בכורות האחד לפטר (חמור) [רחם] ואותו נאכל לכהנים, והב' מפריש שיולד ראשון בעדרו, והיה כמו באילנות והיינו דכתיב ראשית בכורי אדמתך וגו', ואפילו ולדות פרי פטר רחם, ועליו הוא אומר מעשר דגנך וגו' ואותו נאכל לכהנים. וביותר יש להתפלא על דברי החזקוני שם: